

nizacje sportowe, zaangażowanie rządów w sport, działania sponsorów i instytucji sportowych⁶⁵.

Piłka nożna w ostateczności może być postrzegana jako nie tylko sieciowy nośnik kultury, ale również jako forma przyspieszająca kulturowe przemiany, na co wielokrotnie zwracał uwagę Z. Melosik. Warto zauważyć, iż globalny wzrost znaczenia piłki nożnej przekłada się na przyspieszenie przemian kulturowych w takich dziedzinach, jak muzyka, moda, media, religia, czy kryminalistyka⁶⁶. I choć podejście do futbolu staje się coraz bardziej powiązane z rosnącą komercjalizacją⁶⁷, to jego przyszłość będzie zależna od strategii biznesowych, zaangażowania w jego rozwój bezosobowych udziałowców, zmian uatrakcyjniających ogląd tego widowiska, walki z chuliganami, z rasizmem, a w końcu odkształtowanie zaufania do sędziów, gry *fair play*, jak i efektów walki z korupcją⁶⁸.

Mariusz Dembiński

EDYTA GŁOWACKA-SOBIECH, KATARZYNA KABACIŃSKA-ŁUCZAK (RED.), *Wielkopolska i Wielkopole w dziejach polskiej edukacji. Księga jubileuszowa z okazji 50-lecia Zakładu Historii Wychowania na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2017, ss. 527

W 2017 roku Zakład Historii Wychowania na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu świętował jubileusz pięćdziesięciolecia swej działalności. W związku z tym wydarzeniem wydana została praca zatytułowana *Wielkopolska i Wielkopole w dziejach polskiej edukacji. Księga jubileuszowa z okazji 50-lecia Zakładu Historii Wychowania na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*. Zamieszczono w niej artykuły autorstwa 30 przedstawicieli polskich ośrodków naukowych współpracujących z Zakładem (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet w Białymstoku, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, Akademia Pomorska w Słupsku, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Gdański, Wszechnica Świętokrzyska w Kielcach, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie). Publikacja składa się z czterech części. Jej konstrukcja jest właściwa, a układ problemowy trafny. Pierwszy dział zatytułowany *Z okazji jubileuszu* poświęcony został działalności Zakładu Historii Wychowania. W części drugiej *Ludzie za-*

⁶⁵ R.S. Vieira de Oliveira and Transparency International, *Global Corruption Report: Sport*, Routledge, London – New York 2016.

⁶⁶ S. Redhead, *Football and Accelerated Culture. The Modern Sporting Life*, Routledge, London – New York 2016.

⁶⁷ S. Hamil, J. Michie, Ch. Oughton, J.A. Mangan, B. Majumdar, S. Warby, *The Changing Face of the Football Business. Supporters Direct*, Frank Cass Publishers, London 2001.

⁶⁸ J. Garland, M. Rowe, J.A. Mangan, B. Majumdar, D. Malcolm, *The Future of Football. Challenges for the Twenty-first Century*, Frank Cass Publishers, London 2000.

prezentowano sylwetki osób związanych z Wielkopolską, między innymi Piotra Opalińskiego, Atanazego Raczyńskiego, Karola Libelta, Ewarysta Estkowskiego, Józefa Chociszewskiego, Antoniego Kaliny oraz Wacława Blizińskiego. Część trzecia *Instytucje* poświęcona została wybranym ośrodkom i organizacjom szkolno-wychowawczym działającym we wspomnianym regionie Polski. W części czwartej *Wydawnictwa*, zamykającej *Księgę jubileuszową* dokonano charakterystyki wybranych czasopism poznańskich, jak: „Dziennik Domowy”, „Oświata Pozaszkolna” oraz omówiono zagadnienia związane z regionem Wielkopolski na łamach pism: „Szkoła” i „Cpocka Gazetka Kąpielowa”.

Księgę jubileuszową otwierają teksty wprowadzające. Jako pierwsza słowo wstępne zaprezentowała Agnieszka Cybal-Michalska, Dziekan Wydziału Studiów Edukacyjnych, jako kolejne głos zabrały Redaktorki recenzowanej pracy: Edyta Głowacka-Sobiech i Katarzyna Kabacińska-Łuczak.

W pierwszej części publikacji zatytułowanej *Z okazji Jubileuszu...* (s. 15-82), zamieszczono trzy teksty autorstwa Agnieszki Cybal-Michalskiej, Zbyszko Melosika oraz Wiesława Jamrożka. Pierwsza Autorka podjęła w tekście temat rozwoju kariery jako wyniku integracji procesów planowania i zarządzania karierą. Zwróciła uwagę, że w tym procesie należy uwzględnić szeroki zakres uwarunkowań. Natomiast problem globalizacji, amerykanizacji i procesów (glo)kalizacji przedstawił w swoim artykule Zbyszko Melosik. Jego zdaniem, procesy globalizacji są pełne ambiwalencji i wewnętrznych sprzeczności. Wiesław Jamrozek ukazał historię Zakładu Historii Wychowania, podkreślił znaczący wkład Jego pracowników, w tym szczególnie Stanisława Michalskiego oraz Jana Hellwiga. W omawianej części recenzowanej pracy zamieszczono również wykaz wybranych publikacji książkowych pracowników Zakładu Historii Wychowania, ich projektów badawczych oraz organizowanych przez jednostkę w latach 1997-2017 konferencji naukowych i seminariów

Druga część *Księgi jubileuszowej*, pt. *Ludzie* (s. 85-256), poświęcona została wybranym sylwetkom zasłużonych Wielkopolan. Dorota Żołądz-Strzelczyk zaprezentowała postać Piotra Opalińskiego, syna Krzysztofa Opalińskiego, wojewody poznańskiego. Autorka zapoznała czytelnika ze szlacheckim zwyczajem posyłania synów na nauki zagraniczne w okresie staropolskim, który praktykowany był również w rodzinie Opalińskich. Kolejny tekst autorstwa Aleksandry Boroń stanowi nawiązanie do stylu architektonicznego zabudowań w wielkopolskiej miejscowości Obrzycko oraz zainteresowań Atanazego Raczyńskiego historią i kulturą portugalską. Tym samym, podjęła zagadnienie edukacji regionalnej, w tym odkrywania i nadawania znaczeń pamięci kulturowej oraz utrzymywania potencjału dziedzictwa kulturowego. Temat działalności związku Szkoły Polskiej w Paryżu, na czele z Karolem Libeltem, ukazała Janina Kamińska. Autorka przybliżyła czytelnikowi jego działalność oraz ważniejsze prace, kontakty ze szkołą oraz wpływ na jej organizację. Szkoła Polska była znaczącą instytucją na mapie szkolnictwa polonijnego XIX wieku. Katarzyna Kabacińska-Łuczak w zamieszczonym artykule przedstawiła analizę elementarzy Ewarysta Estkowskiego i Józefa Chociszewskiego. Analizie porównawczej poddano m.in. metody nauczania oraz teksty do nauki religii i historii kraju wykorzystywane przez obu

twórców elementarzy. W tekście autorstwa Urszuli Wróblewskiej została przedstawiona problematyka pracy naukowej, społecznej i obywatelskiej Antoniego Kaliny, naukowca, sławisty i etnografa. Była to wybitna postać w dziedzinie nauki. Wizerunkowi nauczycieli z Wielkopolski został poświęcony artykuł Adama Massalskiego i Ewy Kuli. Autorzy dokonali analizy pracy pedagogicznej nauczycieli szkół średnich męskich w Królestwie Polskim pochodzących z tego regionu. W większości reprezentowali oni wysoki poziom nauczania. Danuta Apanel nakreśliła sylwetkę księdza Wacława Blizińskiego (1870-1944). Autorka omówiła jego zaangażowanie w działalność oświatowo-wychowawczą i społeczną na terenie Liskowa koło Kalisza, gdzie pełnił funkcję proboszcza. Z kolei Eleonora Sapia-Drewniak podjęła zagadnienie wkładu Wielkopolan w edukację ludności górnośląskiej w XIX i XX stuleciu. Jak zauważyła Autorka, byli oni inicjatorami ruchu polskiego w tym regionie, a także przyczynili się do wzmocnienia świadomości kulturowej mieszkańców Górnego Śląska. Część drugą tomu zamyka tekst Konrada Nowaka-Kulczyńskiego, poświęcony działalności badawczej kierowników Katedry Pedagogiki i Dydaktyki na Uniwersytecie Poznańskim w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Autor przybliżył czytelnikom postacie Antoniego Danysza, Bogdana Nawroczyńskiego i Ludwika Jaxy-Bykowskiego oraz ukazał ich wkład w powstanie i wykształcenie poznańskiej pedagogiki.

W części trzeciej *Instytucje* (s. 259-446) recenzowanego tomu znajduje się dziewięć prac poświęconych instytucjom wychowawczym i oświatowym w Wielkopolsce, począwszy od XVI wieku do czasów współczesnych. Dział ten otwiera tekst Krzysztofa Ratajczaka, podejmujący zagadnienie szesnastowiecznego wielkopolskiego *libri beneficiorum*. Autor udowadnia, że akta sądów kościelnych stanowią bogate źródło do dziejów szkolnictwa. W kolejnym artykule tej części scharakteryzowany został problem wychowania duchowego w poznańskich szkołach średnich okresu staropolskiego. Autor, Michał Nowicki, zwrócił także uwagę na pozytywne strony edukacji w tym okresie, ale i wszelkie zaniedbania w procesie kształcenia. Kazimierz Puchowski w swoim artykule podjął problem europejskiego rodowodu konwiktów szlacheckich w Kaliszu. Jak zauważył, dzieło kaliskich jezuitów zasługiwało na szczególne miejsce w historiografii poświęconej oświacie zakonu. Tematykę szkolnictwa departamentu poznańskiego w okresie Księstwa Warszawskiego podjął w swoim tekście Adam Winiarz. Podkreślił on, że mimo trudnej sytuacji ekonomicznej, Polakom udało się rozbudować je, a nawet przeprowadzić reformę szkół średnich. W problem genezy i działalności wielkopolskiego harcerstwa wprowadza czytelnika Edyta Głowacka-Sobiech. Autorka przedstawiła charakterystykę zarówno drużyn żeńskich, jak i męskich funkcjonujących w tym regionie. Elżbieta Magiera podjęła w prezentowanym w tej części *Księgi jubileuszowej* tekście temat Sodalicji Mariańskiej w Państwowym Gimnazjum im. Generała Józefa Wybickiego w Śremie w okresie międzywojennym. Sodalicja Mariańska była stowarzyszeniem religijno-społecznym trwale wpisującym się w działalność wychowawczą tej szkoły. Kolejny artykuł autorstwa Justyny Gulczyńskiej przedstawia zagadnienie edukacji instytucjonalnej w Poznaniu po 1945 roku. Szkoły reaktywowały swoją działalność z ogromną determinacją, czego dowodem była ich sieć. Następnym tekstem w zbiorowej publikacji poświęcono

walce z analfabetyzmem w Wielkopolsce w pierwszych latach Polski Ludowej. Jego Autor, Mikołaj Brenk, ukazał ten problem na przykładzie wybranych gmin powiatu gnieźnieńskiego. W historię powojennej humanistyki akademickiej w Szczecinie i udział w jej rozwoju Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu wprowadza artykuł Joanny Król. Autorka udowadnia, że rola uczelni była decydująca, zarówno w perspektywie instytucjonalnej, jak i jednostkowej. Ostatni tekst prezentowany w trzeciej części tomu podejmuje problematykę elitarnego szkolnictwa średniego w Poznaniu. Autorka Agnieszka Gromkowska-Melosik przedstawia obraz ten z perspektywy uczniów i absolwentów.

Część czwarta recenzowanej pracy, zatytułowana *Wydawnictwa* (s. 449-523), zawiera cztery teksty. Pierwszy autorstwa Krzysztofa Jakubiaka i Moniki Nawrot-Borowskiej poświęcony został poznańskiemu czasopismu „Dziennik Domowy” (1840-1847). Był to periodyk, na łamach którego przedstawiano przede wszystkim problematykę wychowania dzieci i młodzieży. Kolejny tekst ukazuje dziedzictwo wielkopolskiej myśli pedagogicznej w przekazie czasopisma „Szkoła” (1868-1939). Autorka, Agnieszka Wałęga, scharakteryzowała nie tylko zagadnienia, które redaktorzy omawiali na łamach tego pisma, ale również przybliżyła sylwetki osób, które w sposób szczególny zapisały się w jego działalności. Temat Wielkopolski i Wielkopolan w perspektywie „Cpockiej Gazetki Kąpielowej” (1897-1903?) podjęła Renata Bednarz-Grzybek. Ten lokalny periodyk, jak zauważyła Autorka, był informatorem, kroniką życia organizacyjnego miejscowych Polaków. Część czwartą zamyka tekst Iwonny i Grzegorza Michalskich. Podjęli oni próbę charakterystyki kierunków wsparcia działalności społeczno-oświatowej omawianych na łamach czasopisma „Oświata Pozaszkolna” (1934-1937). Autorzy docenili jego charakter informacyjny i praktyczno-instruktażowy.

Poddana recenzji praca została starannie wydana. Na uwagę zasługuje jej bogata tematyka ogniskująca wokół regionu wielkopolskiego. Baza źródłowa omawianych artykułów, jej zakres, dobór i sposób interpretacji wskazują na duże doświadczenie Autorów i sprawność w pisaniu publikacji naukowych. *Księga jubileuszowa* stanowi istotny krok w badaniach nad wkładem Wielkopolan w rozwój nauk społecznych, zwłaszcza pedagogiki i historii wychowania.

Monika Hajkowska

TIMOTHY D. WALKER, *Fińskie dzieci uczą się najlepiej*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2017, ss. 198

Współczesne publikacje naukowe rodzą się głównie z zapotrzebowania na literaturę odnośnie danego tematu lub w ramach dorobku naukowego pracowników naukowych. Często mamy do czynienia z trudnym i skomplikowanym, nieprzystępnym dla laików, studentów, a czasem nawet pracowników naukowych, językiem. Przedmiotem recenzji jest jednak książka nietypowa ze względu na tematykę, język i charakter, które można określić mianem popularnonauko-